

HEVESI GYULA

1890. november 21. Ungvár, Ung vármegye – 1970. február 25. Budapest



Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár

FŐBB TISZTSÉGEI

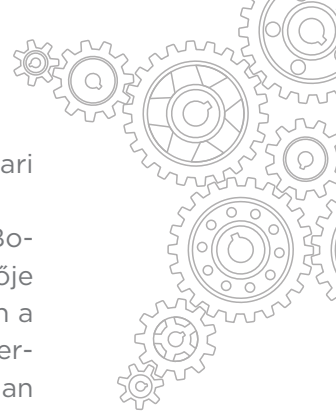
Szocializálási népbiztoshelyettes	1919. március 21.–1919. április 3.
A szociális termelés népbiztosa	1919. április 3.–1919. június 24.
Az Országos Találmányi Hivatal főtitkára, elnöke	1948–1951
Az MTA titkára	1956. május 30.–1960. április 14.
Az MSZMP KB tagja	1959. december 5.–1970. február 25.
Az MTA alelnöke	1960. április 14.–1967. május 5.
Az MTA Ipargazdaságtani Kutató Csoportja igazgatója	1960–1969

PÁLYÁJA

Apja, Hevesi Adolf kiskereskedő volt, anyját Pártos Máriának hívták, a szülők négy gyermeket neveltek.

Szülőhelyén járt a katolikus elemi népiskolába, majd a család az üzletük tönkremenése miatt a fővárosba költözött. A VI. kerületi Lovag utcai gimnáziumban letett érettségit követően tandíjmentesként felvették a budapesti műegyetemre, ahol 1912-ben vegyészmérnöki oklevelet szerzett. 1913-ban a pöstyéni fürdőigazgatóságnál helyezkedett el műszaki tanácsadóként. Ismerősei ajánlásával 1914-ben az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. újpesti gyárában kapott munkát, előbb üzemi, majd kutatómérnök beosztásban dolgozott. Belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba és a Magántisztviselők és Alkalmazottak Országos Szövetségébe (1916). 1917-ben alapító tagja volt az Ipari és Közlekedési Tisztviselők Országos Szövetségének, majd a később kommunista befolyás alá került Alkalmazott Mérnökök Országos Szövetségének is. Munkahelyén a háborúellenes gyárközi bizottság megszervezését is támogatta.

1918. decemberben csatlakozott a röviddel korábban életre hívott Kommunisták Magyarországi Pártjához, s beválasztották a párt Központi Bizottságába is. A szociáldemokraták és kommunisták közös hatalomátvétele után (1919. március 21.) kinevezték a Forradalmi Kormányzótanács szocializálási népbiztoshelyettesévé, majd áprilistól



június közepéig a szociális termelés népbiztosaként fontos szerepet játszott az ipari termelés szervezésében és kommunista ellenőrzés alá vonásában.

A Tanácsköztársaság bukása után előbb Bécsbe, majd Olaszországba menekült. Bolognában a Societa Bolognese di Elettricità megbízásából egy izzólámpagyár vezetője lett. A kiadatástól való félelme miatt San Marino, Bécs és Berlin érintésével 1921-ben a Szovjetunióba utazott. Petrográdban (1924-től Leningrád) és Moszkvában megszervezte a gáztöltésű izzók alkalmazását, majd különböző iparszervezési beosztásokban dolgozott: a Nehézipari Népbiztosság szakkáderképzési igazgatója, később ugyanott a műszaki propagandaosztály helyettes vezetője, 1929–1932-ben az általa megszervezett Központi Műszaki és Gazdasági Tájékoztató Intézet vezetője volt, e tisztségben ő javasolta a folyamatos ipari munkarend bevezetését.

A sztálini terror idején a Nehézipari Népbiztosság találmányi és racionalizálási főosztályvezetőjeként koholt vádak alapján letartóztatták, párttagságától megfosztották, és egy katonai bíróság hazaárulás vádjával nyolc év kényszermunkára ítélte. 1946-ig a Komi Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság sziktivkari lágerében erdőirtást végzett, kiszabadulása után kényszerlakhelyen élt, majd fordításokból tartotta fenn magát. (Ítéletét 1957-ben megsemmisítették, és rehabilitálták.)

1948. áprilisban hazatért, megbízták az Országos Találmányi Hivatal megszervezésével, amelynek első főtitkára, 1949–1951-ben elnöke lett. 1948–1949-ben szerepet játszott a Magyar Tudományos Akadémia szovjet típusú átalakításában, 1949. októberben az Akadémia levelező, 1956. májusban rendes tagjává választották. 1949. november–1956. szeptember között az MTA VI. (Műszaki Tudományok) Osztálya titkára, 1956. május és 1960. április között az egész Akadémia titkára (vagyis a főtitkár helyettese) volt, bekerült a köztestület elnökségébe is (1951–1958, 1967–1970).

Az 1956-os forradalom után csatlakozott a Magyar Szocialista Munkáspárt néven újjáalakított állampárthoz. 1957 elején megszervezte a Táncsics Mihály Kört, elvállalta a társaság *Magyarország* című lapjának szerkesztését is, de a Kádár-féle vezetés a csoportosulást szektásnak bélyegezte, s 1957 végén feloszlatta. 1959-ben Kossuth-díjat kapott. Az MSZMP VII. kongresszusán (1959. november 30–december 5.) bekerült a Központi Bizottságba, amelynek élete végéig tagja maradt. Jelölése szimbolikusnak tekinthető, mivel a Tanácsköztársaság negyvenedik évfordulóján egykori népbiztosként jelölték a KB-ba. Az MTA alelnökeként (1960. április–1967. május) fontos szerepe volt a műszaki tudományok elismertetésében, ő kezdeményezte az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság létrehozását, valamint az MTA Ipargazdaságtani Kutató Csoport megalakítását, amelyet 1960-tól 1969-es nyugdíjazásáig igazgatóként vezetett.

FŐ MŰVEI

Az automobil és kezelése. Második, átdolgozott, bővített kiadás. Politzer, Budapest, 1917.

A kommunista világforradalom műszaki és gazdasági szükségszerűsége. A termelés azonnali kommunizálásának műszaki és gazdasági feltétele. Tanulmányok az „Internationale” forradalom előtti számaiból. Közoktatásügyi Népbiztosság, Budapest, 1919.

Magyar-orosz műszaki és tudományos szótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1951.

A munka kategóriái a szocialista elosztási elv alkalmazása szempontjából. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1952.

Orosz-magyar műszaki és tudományos szótár. Főszerkesztő. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1954.

Egy mérnök a forradalomban. Négy évtized történelmi időkben. Visszaemlékezés. Európa Kiadó, Budapest, 1959.



Szociális termelés. A Magyar Tanácsköztársaság iparpolitikája. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1959.

Folyamatos munkarendek alkalmazásának gazdasági, szervezési és szociális kérdései. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1966.

Tanulmányok. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976.

FORRÁSOK

Az MDP Politikai Bizottsága 1956. május 17-i ülésének jegyzőkönyve. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára 276. fond 53/287. őrzési egység. http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=39592&MT=1 (A letöltés ideje 2015. szeptember 19.)

IRODALOM

Hevesi Gyula, 1890–1970. *Népszabadság*, 1970. február 26.

Hevesi Gyuláné Lányi Olga: *Moszkoviták.* Lejegyezte és sajtó alá rendezte Szerdahelyi István. Mediant, Budapest, 1992.

Szerdahelyi István: *Hősök és mérnökök. Életrajzi esszé Hevesi Gyuláról.* Hevesi Alapítvány, Budapest, 1993.

A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. I. kötet. A–H. Főszerkesztő Glatz Ferenc. MTA Társadalomkutató Központ–Tudománytár, Budapest, 2003. 511–512.

Böllöny József–Hubai László: *Magyarország kormányai, 1848–2004.* Ötödik, bővített és javított kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004. 342–343.